

Dr. Öğr. Üyesi ABDULLAH BATUHAN BAYTAZ

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

**KANUNİLİK İLKESİ
BAĞLAMINDA CEZA VE CEZA
MUHAKEMESİ HUKUKUNDA
YORUM**

onikilevha
İSTANBUL ARŞİVİ

İÇİNDEKİLER

DANIŞMANIN ÖNSÖZÜ.....	VII
ÖNSÖZ	IX
İÇİNDEKİLER.....	XIII
KISALTMALAR.....	XXIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SUÇTA VE CEZADA KANUNİLİK İLKESİ

I. KAVRAM VE TARİHSEL GELİŞİM.....	5
A. Kanunilik Kavramı.....	5
B. İlkenin Tarihsel Gelişimi.....	10
1. Fransız İhtilali Öncesi Kanunilik İlkesi	11
a. Doğu Hukuku	11
b. Yunan Hukuku.....	11
c. Roma Hukuku	12
d. Batı Hukuku	14
2. Fransız İhtilali Sonrası Kanunilik İlkesi.....	15
3. Kanunilik İlkesinin Türk Hukukundaki Gelişimi	19
a. Osmanlı Dönemi	19

b. Cumhuriyet Dönemi.....	22
aa. İlkenin Anayasalarındaki Düzenlenişi	22
bb. İlkenin Ceza Kanunlarındaki Düzenlenişi.....	23
II. İLKENİN ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI BELGELERİNDE, ULUSLARARASI CEZA HUKUKUNDA VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTAKİ DÜZENLENİŞİ.....	24
A. İlkenin Uluslararası İnsan Hakları Belgelerindeki Düzenlenişi.....	24
1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	24
2. Kişisel ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme	25
3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	26
4. Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi.....	31
5. Afrika (Banjul) İnsan Hakları Sözleşmesi	31
B. İlkenin Uluslararası Ceza Hukukundaki Düzenlenişi.....	31
C. İlkenin Karşılaştırmalı Hukuktaki Düzenlenişi	35
1. Birinci Grup; Kanunilik İlkesini hem Anayasa hem de Ceza Kanunlarında Düzenleyen Ülkeler	36
a. Almanya	36
b. Hollanda.....	38
c. Polonya	38
d. Rusya.....	39
e. Macaristan	40
f. Bosna Hersek.....	41
2. İkinci Grup; Kanunilik İlkesini Sadece Ceza Kanunlarında Düzenleyen Ülkeler	41
a. Avusturya.....	42
b. Çin	44
3. Üçüncü Grup; Kanunilik İlkesini ne Anayasalarında, ne de Ceza Kanunlarında Düzenlemeyen Ülkeler.....	45
a. İngiltere	45
b. Amerika	48

c. Danimarka.....	50
III. SUÇTA VE CEZADA KANUNİLİK İLKESİNİN UNSUURLARI	50
A. “Kanun” Kavramı.....	50
B. Kanunsuz Suç Olmaz İlkesi.....	52
C. Kanunsuz Ceza Olmaz İlkesi	53
IV. İLKENİN HUKUKİ DEĞERİ.....	54
V. İLKEYE YÖNELİK GÖRÜŞLER	56
A. İlkenin Aleyhine İleri Sürülen Görüşler.....	56
B. İlkenin Aleyhine İleri Sürülen Görüşlere Verilen Yanıtlar	58
VI. KABAHATLER VE KANUNİLİK İLKESİ	59
A. Kabahat Kavramı	59
B. Kabahatler Bakımından Kanunilik İlkesi.....	61
1. Genel Olarak.....	61
2. Kanunilik İlkesinin Dayanakları	62
a. Anayasal Dayanaklar.....	62
b. Kabahatler Kanundaki Dayanak	64
c. Kabahatler Kanununun 4. Maddesinin Anayasaya Aykırılığı	66

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇTA VE CEZADA KANUNİLİK İLKESİNİN SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK.....	71
II. İLKENİN KANUN KOYUCU BAKIMINDAN SONUÇLARI	72
A. Belirlilik İlkesi	72
1. İlkenin Anlamı	72
2. İlkenin TCK'nun 49. ve 52. Maddeleri ile olan İlişkisi	88
3. Belirlilik ilkesinin Cezanın Alt ve Üst Sınırlar Arasındaki Oran ile İlişkisi	93

B. İdarenin Düzenleyici İşlemleriyle Suç ve Ceza Konulması Yasağı.....	97
1. “İdarenin Düzenleyici İşlemi” Kavramı	97
2. İlkenin Anlamı	98
3. İdarenin Düzenleyici İşlemleriyle Suç ve Ceza Konulmasının Mümkün Olduğunu Kabul Eden Görüş... ..	100
4. İdarenin Düzenleyici İşlemleriyle Suç ve Ceza Konulmasının Yasak Olduğunu Kabul Eden Görüş.....	103
5. Olağan Döneme İlişkin Mevcut Durum	106
6. Sıkıyönetim ve Olağanüstü Halde KHK ile Suç ve Ceza Yaratılması	116
7. Kanaat.....	119
III. İLKENİN UYGULAMA BAKIMINDAN SONUÇLARI	124
A. Örf ve Adet Kurallarıyla Suç ve Ceza Konulması Yasağı	124
1. Genel Olarak	124
2. İlkenin Anlamı ve Uygulanması	125
B. Kıyas Yasağı ve Yorum	129
IV. İLKENİN HEM UYGULAMA HEM DE KANUN KOYUCU BAKIMINDAN SONUCU; GEÇMİŞE YÜRÜME YASASAĞI.....	132
A. Ceza Kanunlarının Yürürlüğe Girmesi ve Yürürlükten Kaldırılması	133
1. Ceza Kanunlarının Yürürlüğe Girmesi	133
2. Ceza Kanunlarının Yürürlükten Kaldırılması.....	134
B. Suçun İşlendiği Zaman.....	136
C. İlkenin Anlam ve Sonucu.....	140
1. Fiilin İşlendiği Zaman Kanununa Tabi Olması.....	141
2. Failin Lehine Olan Kanunun Geriye Yürümesi	143
a. Lehe Kanununun Tespiti.....	146
b. Lehe Kanununun Uygulanması	151
D. Özellik Arz Eden Durumlar.....	153

1. Geçici veya Süreli Kanunların ve Ara Kanunların İleriye Yürümesi	153
2. Güvenlik Tedbirlerinin Zaman Bakımından Uygulanması	154
3. Zamanaşımına İlişkin Zaman Bakımından Uygulama....	156
4. Anayasa Mahkemesi İptal Kararının Zaman Bakımından Uygulanması	157
E. Ceza Muhakemesi Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması	159
F. İnfaz Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması	162
G. Kabahatler ile İlgili Zaman Bakımından Uygulama	162

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YORUM

I. GENEL OLARAK.....	165
II. YORUM KAVRAMI VE HUKUKİ YORUM.....	168
III. CEZA HUKUKUNDA YORUM.....	170
IV. YORUMUN GEREKLİLİĞİ.....	173
V. YORUMUN AMACI	175
A. Sübjektif Teori	176
B. Objektif Teori	178
C. Birlik Teorisi.....	180
D. Kanaatimiz	180
VI. YORUM ÇEŞİTLERİ	183
A. Bilimsel Yorum	183
B. Yargı Yorumu	186
1. İçtihadı Birleştirme Kararları	189
a. Genel Olarak	189
b. İçtihadı Birleştirme Kararlarına ilişkin Tartışmalar ..	190
2. Anayasa Mahkemesi Kararları.....	193

a. Anayasa Mahkemesi Kararının Bağlayıcılığına İlişkin Tartışmalar	193
b. Değerlendirme	196
C. Yasama Yorumu	204
VII. YORUM YÖNTEMLERİ	209
A. Yorum Yöntemlerinin Gelişimi.....	209
B. Lafzi Yorum Yöntemi	211
1. Kelime Anlamı	214
a. Genel Olarak	214
b. Kelimenin Sözlük Anlamı – Hukuk Terminolojisi ...	217
2. İngiliz Hukukunun Bakış Açısı	219
a. Gerçek Anlam Kuralı	219
b. Altın Kural	221
c. Metnin Belirsizliği Kuralı (Mischeaf Rule).....	222
3. Gramer Kuralları.....	223
a. Cümle Ögesi.....	224
b. Bağlaçlar	226
aa. Genel Olarak	226
bb. “Ve” ve “Veya” Bağlaçlarının Kullanımı	227
c. Noktalama İşaretleri.....	231
C. Sistematik Yorum Yöntemi.....	234
1. Normun Kanunda Düzenlendiği Yerin Dikkate Alınması	236
2. Normun Hukuk Düzenindeki Yeri	239
D. Tarihsel Yorum Yöntemi	244
1. Kavram	245
a. Geniş Tanım.....	245
b. Dar Tanım.....	246
2. Hazırlık Çalışmaları.....	248
3. Tarihsel Yorumun Belirleyiciliği.....	250
E. Amaçsal Yorum Yöntemi	256

---

1. Ratio Legis Kavramı.....	257
2. Amaçsal Yorumun İşleyişi	258
a. Ratio Legis'in Tespiti	258
b. Ratio Legis'in Değerlendirilmesi	260
3. Normun Belirlenen Amaca Göre Yorumlanması	267
a. Daraltıcı Yorum	267
b. Genişletici Yorum	274
VIII. YORUM FAALİYETİNE YARDIMCI ARAÇLAR.....	279
A. Mantık Kuralları	279
1. Genel Olarak	279
2. Mantık Kurallarının Temel İlkeleri	280
a. Özdeşlik (İdentite) İlkesi	280
b. Çelişmezlik (Diversitas) İlkesi	281
c. Üçüncü Halin İmkansızlığı İlkesi (Tertium Non Adur)	282
d. Leibniz'in Yeter-Sebepe (Neden) İlkesi	282
3. Mantık Kurallarının Yorumla Olan Etkisi	283
a. Yorumda Öncelik Kuralı (Argumentum a Fortiori) ..	283
aa. Büyükten Küçüğe Akıl Yürütme (Argumentum a maiori ad minus)	284
bb. Küçükten Büyüğe Akıl Yürütme (Argumentum a minori ad maius)	285
b. Karşıt Kavram (Argumentum e Contrario)	286
B. İlgili Hukuk Kurumunun Tarihsel Kökeni.....	288
C. Karşılaştırmalı Hukuk.....	292
D. Sosyolojik Yorum	295
IX. NİTELENDİRME HATASI.....	298
A. Genel Olarak	298
B. Tanım.....	300

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIYAS

I.	KIYAS KAVRAMI VE GEREKLİLİĞİ.....	307
A.	Kıyas Kavramı	307
B.	Kıyasın Niteliği	309
C.	Kıyas Türleri	312
D.	Kanun Boşluğu	314
1.	Boşluk Kavramı	314
2.	Kanun Boşluğu Çeşitleri	315
a.	Açık Boşluk – Örtülü Boşluk.....	315
b.	Bilinçli Boşluk – Bilinçsiz Boşluk	317
c.	Gerçek Boşluk – Gerçek Olmayan Boşluk	317
II.	KIYAS YASAĞI	319
A.	Kıyasın Esası	320
B.	Kıyas Yasağının Gelişimi.....	321
1.	Roma Hukuku	321
2.	Karolina.....	322
3.	Josephina ve ALR.....	323
4.	Fransız İhtilali Dönemi Ceza Kanunu	323
5.	19. yy.'ıl Kanunlarında Kıyas Yasağı	324
6.	20. yy. Kanunlarında Kıyas Yasağı.....	325
7.	Türk Hukukunda Kıyas Yasağı.....	326
C.	Kıyas Yasağına İlişkin Görüşler	327
1.	Feuerbach Öğretisi	327
2.	19. yy. Liberalizmi	329
3.	Tarihsel Okul	330
4.	Klasik Okul	330
5.	Modern Okul	331
D.	Yorum – Kıyas Farkı.....	333
1.	Genel Olarak	333

---

2. Genişletici Yorum – Kıyas Arasındaki Fark	336
3. Genişletici Yorum Adı Altında Kıyas Faaliyeti.....	340
III. TÜRK CEZA HUKUKUNDA KIYAS.....	348
A. Kıyas Yasağının Dayanağı ve Uygulama Alanı Bakımından Kapsamı	348
1. TCK'nun 2. maddesinin 3. fıkrası.....	349
a. Genel Olarak	349
b. Uygulama Alanı Bakımından Kapsamı.....	350
2. 1982 Anayasasının 38. Maddesi ve TCK'nun 2. Maddesinin 1. Fıkrası	351
a. Genel Olarak	351
b. Uygulama Alanı Bakımından Kapsamı.....	352
3. Kıyas Yasağının Genel Hükümler Bakımından Geçerliliğine İlişkin Tartışma	353
a. Kıyas Yasağının Genel Hükümler Bakımından Geçerli Olmadığına İlişkin Görüş	354
b. Kıyas Yasağının Genel Hükümler Bakımından Geçerli Olduğuna İlişkin Görüş.....	356
c. Kıyas Yasağının Genel Hükümler Bakımından Kısmen Geçerli Olduğuna İlişkin Görüş	358
d. Sonuç.....	359
B. Kıyas Yasağının Uygulama Sınırı Bakımından Kapsamı: Lehe Kıyas – Aleyhe Kıyas Ayrımı.....	360
1. Kıyas Yasağının Kısmen Uygulanması Gerekliğine İlişkin Görüş	361
2. Kıyas Yasağının Mutlak Olarak Uygulanması Gerekliğine İlişkin Görüş.....	363
3. Türk Hukukundaki Durum	364
a. Özel Hükümler.....	365
b. Genel Hükümler.....	366
c. Değerlendirme	369
C. Ceza Muhakemesi Hukukunda Kıyas	373

1. Genel Olarak	373
2. Ceza Muhakemesi Hukuku Bakımından Kıyasın Uygulanması	374
a. Sınırlayıcı Hükümler ve Kıyas	375
b. İstisnai Hükümler ve Kıyas	377
c. Sonuç.....	378
SONUÇ	379
KAYNAKÇA	387